

Rapport

Meldpunt onbeperkt stemmen

December 2025

Rapportage van de meldactie over toegankelijkheid van
de Tweede Kamer verkiezingen 2025

ieder(in)

Inhoud

Samenvatting en aanbevelingen	3
Inleiding	7
1. Meldingen uit 174 gemeenten	8
2. Meeste meldingen over het stemlokaal en stembiljet	9
3. Meer positieve dan negatieve ervaringen	10
4. De toegankelijkheid van het stemlokaal	11
Goede ervaring	11
Trappen, drempels en toegangsdeuren	12
Hellingen	13
Indeling en obstakels	13
Stemhokje	14
Stembus	15
Scootmobiel	15
Voorzieningen	16
Parkeren	17
Bereikbaarheid stemlokaal	17
Rustige omgeving	18
5. Het stembiljet	19
Te groot stembiljet	19
Leesbaarheid	21
Stemmal	21
6. Hulp en informatie door leden van het stembureau	24
Bejegening en hulp	24
Hulp in het stemhokje	24
Verwarring over regels	26
7. Informatie van de gemeente over de verkiezingen	28
Informatie over het stemproces	28
Informatie over toegankelijkheid van stemlokalen	28
8. Informatie van politieke partijen over hun partijprogramma's	30
Hoeveelheid informatie	30
Toegankelijkheid van de informatie	30
9. Volmacht en niet stemmen	31
Niet gestemd	31
Volmacht	31

Samenvatting en aanbevelingen

Bij het Meldpunt onbeperkt stemmen voor de Tweede Kamerverkiezingen 2025 hebben 356 mensen hun ervaring gedeeld met de toegankelijkheid van het stemproces voor mensen met een beperking of chronische aandoening.

Samenvatting

Het aantal meldingen over een positieve ervaring (44%) is hoger dan het aantal meldingen over een negatieve ervaring (33%). En 23% van de ervaringen is neutraal. Meldingen die (o.a.) gaan over het stembiljet zijn het minst vaak positief (37% positief).

Het stemlokaal

- Over de toegang tot het stemlokaal zijn veel meldingen binnengekomen en veel daarvan zijn positief. Opvallend is dat een aantal meldingen gaan over vooruitgang: de toegankelijkheid is verbeterd ten opzichte van de vorige verkiezingen. Er is waardering voor gemeenten die voor het verbeteren van de toegankelijkheid gebruik maakten van de ervaringen en tips van mensen met een beperking zelf.
- Nog niet alle stemlokalen zijn zelfstandig toegankelijk. De toegang wordt soms belemmerd door trappen, drempels en zware toegangsdeuren. Ook zijn er meerdere meldingen over te steile hellingen. Om hoogteverschillen te overbruggen worden soms oprijplaten gebruikt, die te schuin liggen of te kort zijn.
- Een onhandige indeling van het stembureau belemmert op een aantal locaties de toegankelijkheid. Ook staan er soms objecten in de weg, waardoor mensen met een rolstoel niet naar binnen kunnen.
- Een aantal mensen rapporteert over het stemhokje vooruitgang: het stemhokje is nu voor hen wel passend in tegenstelling tot eerdere jaren. Nog niet alle stemlokalen beschikken over stemhokjes die geschikt zijn voor mensen van verschillende lengte en met verschillende type rolstoelen. Ook een verlaagde stembus is niet altijd beschikbaar. De standaard 'kliko' is te hoog voor mensen in een rolstoel of kleine mensen.
- Een aantal meldingen zijn gedaan door mensen die vanuit hun scootmobiel willen stemmen. Dat lukte bij een aantal van hen goed. Anderen ondervonden belemmeringen om met de scootmobiel het stembureau binnen te gaan of om gebruik te maken van het stemhokje. Zij hebben soms buiten het stemhokje hun stem uitgebracht.
- Enkele meldingen gaan over onvoldoende verlichting in het stemlokaal en in het stemhokje. Stoelen zijn niet overal beschikbaar, ook niet bij het verlaagde stemhokje. Voorzieningen als Tolk op afstand voor mensen met een auditieve beperking en de beschikbaarheid van de stemmal voor slechtzienden worden als positief benoemd.

- De bereikbaarheid van het stemlokaal is niet overal goed geregeld. Er zijn meldingen over slechte bereikbaarheid door werkzaamheden, gebrek aan openbaar vervoer en een grote afstand tot het rolstoeltoegankelijke stemlokaal. Parkeerplaatsen zijn soms goed geregeld, maar in andere situaties zijn er parkeerplaatsen die in de praktijk niet bruikbaar zijn.
- Nog niet overal kunnen mensen die gevoelig zijn voor prikkels in een rustige sfeer hun stem uitbrengen. Prikkels die genoemd worden zijn muziek, harde of veel geluiden, drukte en elektromagnetische straling.

Het stembiljet

- Heel veel meldingen gaan over het grote formaat van het stembiljet. Mensen met een beperkte handfunctie, mensen in een rolstoel, maar ook mensen met andere chronische aandoeningen geven aan dat het stembiljet voor hen niet te hanteren is. Ze hebben hulp nodig en dat betekent verlies van zelfstandigheid, verlies van stemgeheim en discussies over het recht om hulp te mogen ontvangen. Het grote formaat maakt het ook lastig om het juiste hokje te vinden en in te kleuren. In een enkel geval is iemand onzeker of het stemmen gelukt is of stemt iemand uiteindelijk maar niet. Het kleinere stembiljet dat in een aantal pilotgemeenten gebruikt wordt, is een goed alternatief, aldus enkele meldingen.
- Het kleine lettertype en weinig contrast (lichtgrijze letters) maken het stembiljet voor een aantal mensen lastig leesbaar.
- Meerdere mensen met een visuele beperking hebben hun ervaring met het gebruik van de stemmal gedeeld. Er is vooral veel waardering voor deze manier om zelfstandig te kunnen stemmen. Enkele gemeenten doen iets extra's om het gebruik van de stemmal mogelijk te maken, zoals een proefstemlokaal om te oefenen met de stemmal en het verzorgen van vervoer vanaf huis naar de locatie met de stemmal. Ook bij de stemmal speelt het grote formaat van het stembiljet een rol. Zo is er een melding dat het lastig is om het biljet goed in de mal te plaatsen en is er een goede ervaring met de proef met het kleinere stembiljet in combinatie met de stemmal.

Hulp en informatie door leden van het stembureau

- Er zijn veel positieve meldingen over de hulpvaardigheid en vriendelijkheid van de leden van het stembureau. Enkele mensen hadden een minder goede ervaring. Zij hadden graag meer hulp aangeboden gekregen en misten betrokkenheid.
- Er zijn meerdere meldingen gedaan over hulp in het stemhokje. De ervaringen lopen sterk uiteen. Een aantal mensen krijgt hulp van een stembureaulid of van familie en is daarmee tevreden. Anderen melden dat hulp niet werd toegestaan of dat er discussie ontstond over het meenemen van een naaste in het stemhokje. Door het gebrek aan steun ervaren mensen gevoelens van machteloosheid, spanning en verdriet.

- Naast discussie over regels is er soms verwarring over de regels en procedures bij hulp in het stembokje. Niet alle stembureauleden zijn goed op de hoogte van de regels. En ook mensen met een beperking zelf zijn niet altijd bekend met de regels voor hulp in het stembokje.

Informatie van de gemeente over de verkiezingen

- Over de informatie van de gemeente over het stemmen zijn een aantal melders tevreden. Maar de kieslijst blijkt niet altijd toegankelijk (met voorleessoftware of in braille) voor mensen met een visuele beperking. Verder zijn er meldingen over een te klein lettertype en ingewikkeld taalgebruik.
- Een aantal deelnemers aan de enquête meldt een positieve ervaring met (soms uitgebreide) informatie over toegankelijkheid van stemlokalen. Uit andere ervaringen komt naar voren dat informatie over de toegankelijkheid lastig te vinden was of in de praktijk niet bleek te kloppen.

Informatie van politieke partijen over hun partijprogramma's

- Er zijn weinig ervaringen gedeeld en toegelicht over de informatie van politieke partijen. Eén deelnemer meldt van maar twee partijen informatie ontvangen te hebben en drie meldingen gaan over de ontoegankelijkheid van de informatie. Bij PDF teksten is het lastig om zelf de leesbaarheid te vergroten en de informatie is niet altijd in begrijpelijke taal geschreven.

Niet stemmen en volmacht

- Er zijn meerdere meldingen gedaan door mensen die niet hebben kunnen stemmen vanwege hun handicap en leefsituatie. Als oplossing noemen zij online via DigiD stemmen.
- Over het stemmen via een volmacht kwamen uiteenlopende ervaringen binnen. Een aantal mensen heeft naar tevredenheid gebruik gemaakt van de mogelijkheid om te stemmen per volmacht, ook voor kinderen met een verstandelijke beperking. Bij anderen lukt het niet, o.a. omdat er niet ondertekend kan worden.

Aanbevelingen

De uitkomsten van het Meldpunt onbeperkt stemmen zijn onderdeel van de landelijke evaluatie van de toegankelijkheid van de Tweede Kamerverkiezingen 2025 voor mensen met een beperking of chronische ziekte. Het is daarnaast belangrijk dat ook gemeenten zelf zorgvuldig evalueren en dat zij daarbij de lokale vertegenwoordigers van mensen met een beperking of chronische ziekte betrekken.

De uitkomsten van het Meldpunt laten een positieve ontwikkeling zien. Er gaat veel goed met de toegankelijkheid van de verkiezingen en een aantal mensen rapporteert vooruitgang ten opzichte van de vorige verkiezingen. Tegelijkertijd zijn er nog steeds mensen met een beperking die obstakels tegenkomen bij het

uitoefenen van hun stemrecht. Op basis van de uitkomsten van het Meldpunt zien we de volgende verbeterpunten:

- Betrek - ook op lokaal niveau - ervaringsdeskundigen met verschillende beperkingen bij de voorbereidingen van de verkiezingen 2026. En streef naar diversiteit bij de bemensing van de stemlokalen.
- Zorg dat álle stembureaus in 2026 echt fysiek toegankelijk zijn. Los de knelpunten met toegangsdeuren, drempels en steile hellingen op. Maak daarbij gebruik van de richtlijnen in de NEN 9120 toegankelijkheid van gebouwen. Zorg voor lage stemhokjes en stembussen, goede verlichting en biedt een prikkelarme omgeving. Breid het aantal inclusieve stemlokalen met voorzieningen voor mensen met een zintuiglijke beperking verder uit.
- Inventariseer de opties om stemmen vanuit een scootmobiel beter te faciliteren, zoals bredere stemhokjes. En verstrek duidelijke informatie aan burgers over stembureaus die wel of niet toegankelijk zijn met een scootmobiel.
- Maak haast met het traject om een kleiner stembiljet te introduceren. Zorg in ieder geval dat de stemhokjes (formaat van het blad, koordjes aan potlood) zijn afgestemd op het formaat van het stembiljet.
- Maak het gebruik van de stemmal in iedere gemeente mogelijk.
- Zet in op het zoveel mogelijk zelf stemmen van mensen met een verstandelijke beperking en regel de ondersteuning die zij hiervoor nodig hebben, waaronder de mogelijkheid voor proefstemmen. Maak hulp in het stemhokje voor deze doelgroep mogelijk.
- Zorg dat leden van stemlokalen (nog) beter op de hoogte zijn van de regels over hulp bij het stemmen. En voorkom pijnlijke discussies in het stembureau door betere communicatie naar burgers over situaties waarbij hulp bij het stemmen wel is toegestaan en wanneer niet.
- Stimuleer gemeenten om over de toegankelijkheid van de stembureaus complete informatie aan te bieden en om op een toegankelijke wijze hun inwoners te informeren over de verkiezingen. Stimuleer of verplicht gemeenten om deze informatie in ieder geval aan te bieden op de website [waarismijnstemlokaal.nl](https://www.waarismijnstemlokaal.nl)
- Stimuleer politieke partijen om hun partijprogramma's in begrijpelijke taal en via toegankelijke kanalen bekend te maken.
- Onderzoek of online stemmen via DigiD ingevoerd kan worden, zodat mensen met een beperking vanuit huis zelfstandig kunnen stemmen.
- Bied meer voorlichting aan stemgerechtigden en hun naasten over de procedure voor een volmacht, ook in het geval dat de persoon zelf door de beperking geen handtekening kan zetten. En zorg dat stembureauleden tot in detail op de hoogte zijn van de regels rond het stemmen per volmacht.

Inleiding

Rondom de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 29 oktober 2025 heeft Ieder(in) het Meldpunt onbeperkt stemmen geopend. Van 27 oktober tot en met 5 november was het mogelijk om ervaringen met de toegankelijkheid van het stemproces voor mensen met een beperking of chronische aandoening te melden.

Mensen met een beperking of chronische ziekte zijn via een bericht op de Ieder(in)-website, via de ruim 200 lidorganisaties, via social media en via het Ieder(in)-panel uitgenodigd om ervaringen met het stemmen - zowel positief als negatief - te melden. Melden was mogelijk via het invullen van een korte vragenlijst. Dit heeft in totaal 356 volledig ingevulde vragenlijsten opgeleverd.

1. Meldingen uit 174 gemeenten

Meldingen komen uit het hele land, uit 174 verschillende gemeenten. Uit grote steden komen de meeste meldingen, met Amsterdam (15) en Eindhoven (13) als koplopers, gevolgd door Utrecht en Zwolle met ieder 8 meldingen.

Gemeenten met de meeste meldingen	Aantal meldingen
Amsterdam	15
Eindhoven	13
Utrecht	8
Zwolle	8

2. Meeste meldingen over het stemlokaal en stembiljet

Er is gevraagd over welk onderwerp de melding gaat. Bij deze vraag kon men meerdere antwoorden aankruisen.

Het meest genoemd wordt het stemlokaal (69%), gevolgd door het stembiljet (44%). En ruim een kwart (26%) meldt een ervaring over hulp en informatie door leden van het stembureau. Veel mensen doen een melding over meerdere onderwerpen tegelijk, waardoor de percentages optellen tot boven de 100%.

Waar gaat jouw ervaring over?	Percentage	Aantal
Het stemlokaal	69%	245
Het stembiljet	44%	158
Hulp en informatie door leden van het stembureau	26%	94
Informatie van de gemeente over de verkiezingen	12%	44
Informatie van politieke partijen over hun partijprogramma's	5%	18
Iets anders, namelijk:	15%	55

Totaal 356

15% van de deelnemers aan de vragenlijst geeft aan een melding te doen over iets anders. Meerdere meldingen gaan over mensen die niet gestemd hebben, over de bereikbaarheid van het stemlokaal en over afhankelijk zijn van anderen, bijvoorbeeld via een volmacht.

3. Meer positieve dan negatieve ervaringen

Aan de deelnemers is gevraagd hoe ze hun ervaring beoordelen: positief, neutraal of negatief.

Was je ervaring positief, negatief of neutraal?	Percentage	Aantal
Positief	44%	158
Neutraal	23%	81
Negatief	33%	117

Het aantal meldingen over een positieve ervaring (44%) is hoger dan het aantal meldingen over een negatieve ervaring (33%). En 23% van de ervaringen is neutraal.

Veel meldingen gaan over meerdere onderwerpen en de beoordeling (positief, negatief of neutraal) gaat dan over het totaal van de ervaring. Daarom kunnen we de beoordelingen niet één op één aan de onderwerpen koppelen. Toch wordt er wel een tendens zichtbaar. Meldingen die (ook) gaan over het stembiljet zijn het minst positief (37% positief). Meldingen die (ook) gaan over informatie van de politieke partijen zijn vaak 72% positief. Hetzelfde geldt voor meldingen over informatie van de gemeente (66% positief) en over hulp en informatie door leden van het stembureau (65% positief). En van de meldingen over het stemlokaal is de helft (51%) positief.

Was jouw ervaring positief, negatief of neutraal?	Positief	Neutraal	Negatief
Het stemlokaal	51%	19%	29%
Het stembiljet	37%	28%	35%
Hulp en informatie door leden van het stembureau	65%	14%	21%
Informatie van de gemeente over de verkiezingen	66%	14%	20%
Informatie van politieke partijen over hun partijprogramma's	72%	11%	17%

4. De toegankelijkheid van het stemlokaal

Over de toegankelijkheid van het stemlokaal zijn 245 meldingen binnengekomen. Daarvan zijn er 126 positief en 72 negatief. 47 meldingen zijn neutraal.

Goede ervaring

Veel mensen melden een positieve ervaring over de toegankelijkheid van het stemlokaal.

Het stemlokaal was goed rolstoel toegankelijk en het bureaublad in het stemhokje kon door een medewerker van het stembureau in een hand om draai op rolstoel hoogte worden gemaakt.

Electrische deuren om binnen te komen en een verlaagd blad in te stemmen. Echt een inclusieve omgeving.

Ik woon op 2 minuten rijden (scootmobiel) van het Stadsloket Noord dus daar ga ik stemmen. Er is een stemhok voor mensen met diverse beperkingen: je kunt er zitten, je kunt er met scootmobiel en al in, voor blinden en slechtzienden ligt er apparatuur waarmee ze een auditieve stem kunnen doen. De locatie is geheel vlak en ruim genoeg voor scootmobielen, rolstoelen, hulphonden etcetera en er word goed opgelet.

Opvallend is dat een aantal meldingen gaan over vooruitgang: de toegankelijkheid is beter dan bij de vorige verkiezingen.

Ik had dit keer een hele positieve ervaring met het stemlokaal. Waar ik vorige keer niet zelfstandig binnen kon komen omdat er wel een ramp lag maar deze steil was en de deur erg zwaar, was het nu in een andere ruimte. Er lagen verschillende ramps die naadloos op elkaar aansloten waardoor ik echt geheel probleemloos naar binnen kon. Ik heb nog nooit zulke fijne ramps gezien eigenlijk! Want vaak is er op het laatst nog een hobbeltje ofzo maar dat hadden ze dus met een extra drempel hulpje ondervangen. De deur stond de hele tijd open dus dat leverde ook geen probleem op.

Het was tot in de puntjes geregeld! Toegankelijke entree, wc, controle én stemhokje. Met het stembiljet in de bak doen is geholpen (die was net te hoog). Veel beter geregeld dan vorig jaar.

Er is waardering voor gemeenten die voor het verbeteren van de toegankelijkheid gebruik maakten van de ervaringen en tips van mensen met een beperking zelf.

Positief was wel dat het licht in het stemlokaal/ stemhokje veel beter was dan de vorige keer. De gemeente heeft wel wat gedaan met de door mij aangegeven problemen bij het stemmen voor mensen met een beperking.

Wij gaan 29-10 de toegankelijkheid van verschillende stembureaus testen (op uitnodiging van de gemeente).

Verder in het stemlokaal was alles top van laag stemhokje tot lage kliko om de stembiljet in te doen. En ook erg hulpvaardig met noteren wat er beter kan.

Trappen, drempels en toegangsdeuren

Over de toegang tot het stemlokaal kwamen redelijk veel meldingen met knelpunten binnen. Uit deze meldingen blijkt dat niet alle stemlokalen zelfstandig toegankelijk zijn. De toegang wordt soms belemmerd door trappen, drempels en zware toegangsdeuren. Daarbij maakt het uit of er vanuit het stembureau iemand aanwezig is om hulp te bieden of dat men afhankelijk is van toevallige medestemmers.

Het was in het gemeentehuis. Daar zijn trappen om binnen te kunnen komen. Had er wel wat moeite mee.

De stemlokatie had altijd een ingang zonder trappen maar nu moest je via een andere ingang naar binnen met een forse trap. De naastgelegen hellingbaan was smal en had geen leuning en was dus geen alternatief. Met rolstoel of rollator was het een toer om bovenaan de deur te kunnen openen, met verminderde armkracht zelfs onmogelijk zonder hulp van toevallige medestemmers.

Kon niet naar binnen drempel van 8 cm. Hulp duwde rugleuning bijna stuk.

Voor het eerst stemmen in de rolstoel. De grootste drempel was letterlijk de drempel 😊 rolstoel kwam er vooruit niet overheen, achteruit gelukkig wel. Een oprijplankje was fijn geweest.

De buitendeur van het stemlokaal heeft een zware dranger die ik niet zelfstandig open krijg en er was geen bel. Ik moet dus buiten wachten tot er iemand langs komt die kan helpen. Gelukkig was het droog.

Op zich was mijn ervaring positief, omdat ik vandaag met mijn wandelstok een klein stukje kon lopen en mijn man erbij was. De buitendeur van het stemlokaal zat een dranger op en was voor mij erg zwaar om open te maken. Hij kon ook niet open blijven staan. Als ik met mijn rolstoel was gekomen alleen, had ik moeten wachten totdat er iemand de deur voor mij opendeed. Mensen in het stemlokaal stonden niet bij de buitendeur, maar waren allen in het stemlokaal (geen zicht op buitendeur).

De drempel was een beetje lastig voor een rolstoel, maar bij het besturen van die van mijn dochter ondervond ik geen problemen. Kan me voorstellen dat het lastiger is als je zelf je rolstoel bestuurt of in een scootmobiel zit. Wel was de persoon die bij de deur stond heel attent, vroeg ook of het ging lukken. En bij het naar buiten gaan heb ik ook weer de ingang genomen, omdat die beter toegankelijk was dan de looproute naar de uitgang. Maar iedereen was heel behulpzaam en attent, voor mij belangrijker dan het feit of het stemlokaal fysiek gezien 100% toegankelijk is. Als mensen alert zijn en willen helpen, dan kom je al een heel eind.

Hellingen

Meerdere meldingen gaan over te steile hellingen. Om hoogteverschillen te overbruggen worden soms oprijplaten gebruikt. Maar die platen liggen soms te schuin (of zijn te kort), waardoor de helling te steil is. In één melding zijn oprijplanken verwijderd, omdat ze te glad zouden zijn voor de 'lopende bezoekers'.

Het stemlokaal had een trap van enkele treden waar een helling overheen gelegd was voor rolstoelgebruikers. Deze helling was veel te steil en zelfs met duwen door mijn partner was het moeizaam om omhoog te komen, zelfstandig was dat nooit gelukt. Omlaag moest achteruit en weer erg moeizaam door de grote helling. Ik kon dus niet zelfstandig stemmen.

Stemlokaal is volgens de gemeente rolstoeltoegankelijk, maar deur had drempel en het minimale opritje ervoor lag scheef en was zo schuin dat het voor mijn rolstoel niet lukte zonder duw van andere aanwezigen.

Rolstoeltoegankelijk maar wel met hulp door te steile helling, stemlokaal in O. Deur is ook te zwaar om zelf te openen als je in rolstoel zit, met rollator loopt.

Ik heb in het oude stadhuis gestemd waar op de binnenplaats de gaten tussen de kinderkopjes groter waren dan de breedte van mijn wielen. De drempelhulp was te kort en te laag, kwam maar tot halverwege de drempel. Deze kon ik niet nemen zonder hulp van mijn kind.

De planken voor de drempel waren verwijderd, omdat het anders te glad zou zijn voor lopende mensen.

Indeling en obstakels

Een aantal mensen maakt melding van een slechte toegankelijkheid door een onhandige indeling van het stembureau. Ook staan er soms objecten in de weg, waardoor mensen met een rolstoel niet naar binnen kunnen.

Stembureau C. is super toegankelijk. Helaas werden de stemhokjes dan weer in het lager gelegen deel van het atrium geplaatst waardoor mensen een trap af moeten en rolstoelen en rollators toch weer hulp nodig hebben, terwijl er ruimte genoeg was in het andere deel van het atrium gelijkvloers...

Ik werkte op een stembureau in een gymzaal wat verre van toegankelijk was. Eerst moest je tussen de fietsen van een middelbare school door en daarna nog een stuk langs bomen die met hun wortels de tegels scheef en los hadden geduwd. Daar was het 's avonds ook pikkedonker. Bij de gymzaal aangekomen moest je 2 hoge treden op waar geen leuning was. Binnen gelijk linksaf over een hoge drempel een kleedkamer in en met een slinger rond een bankje (zonder poot op de hoek dus lastiger met een geleidestok te vinden). En dan had je nog 2 keer dat je over een hoge drempel moest voordat je in de gymzaal kwam.

Bord met bewegwijzering pal op de stoep, rollers konden er niet langs. Na aangeven bij stembureaulid meteen verplaatst.

Ik ga altijd naar het stembureau in mijn eigen woongebouw. Dit keer was de indeling van het stembureau zo slecht, dat ik niet naar binnen kon met mijn rolstoel en handbike. Het begon bij de deur, wat in principe een dubbele deur is, zodat je een brede ingang krijgt. De andere helft van deze dubbele deur kon niet open, want daar had men de stembus voorgezet. Hoe het er binnen uit zag, kon ik niet zien, want er stonden teveel mensen. Maar aangezien voor mij het betreden al vrij onmogelijk leek, heb ik me omgekeerd en heb halsoverkop geregeld dat iemand anders mijn stem uitbracht. Ik vind dit zo slecht.

Stemhokje

Een aantal mensen rapporteert dat het stemhokje (of de indeling daarvan) nu voor hen wel passend is in tegenstelling tot eerdere jaren.

Na de laatste 2x niet in het stem hokje te passen kwam ik dit keer en was de ruimte aangepast. Ik kon nu zelf langs de medewerkers waar het eerst te smal was en er was een lager en breder stemhokje.

De opstelling in het stemlokaal was veranderd, waardoor ik met genoeg privacy kon stemmen. Ik pas met mijn 2 meter lange, elektrische ligrolstoel, niet in een stemhokje. Ik heb ook aangegeven dat het voor mij een ideale situatie is en dat ik hoopte dat het voor een volgende keer óók zo staat.

We werden prima geholpen toen ik met S. 47 jaar maar kort, en maar 130 cm, kwam om te stemmen. Het stemhokje werd meteen omgetoverd naar een laag stemhokje, zodat ze alles zelf kon doen. Complimenten!!

Nog niet stemlokalen beschikken over stemhokjes, die geschikt zijn voor mensen van verschillende lengte en met verschillende type rolstoelen.

Op de eerste locatie was er geen stemhokje geschikt om te stemmen vanuit een rolstoel, op de tweede locatie was dit er gelukkig wel.

Konden we 'vroeger' nog in eigen wijk stemmen, nu moesten we naar een heel andere wijk waar geen stemhokje was voor rolstoelers.

Stemhokje is veel te smal, met rolstoel en handbike kom ik niet in de buurt van het blad. Ook niet bij het potlood, dat met een te korte ketting vast was gemaakt op het blad. Bij een 2 x zo breed hokje, echt flink ruim!, kan ik langs het blad staan! Nu geklungel met bolletje kleuren. En met weer opvouwen biljet als je niet bij het blad kunt. Daarna heel lastig weer in de bus doen.

Stembus

Een aantal meldingen gaan over de hoogte van de stembus of klike. Voor kleine mensen of vanuit een rolstoel is het lastig om het stembiljet in een hoge stembus te doen.

In gemeentehuis Helmond was alles toegankelijk met elektrische rolstoel. Ik had geen hulp nodig want alles lukte, alleen de 'kliko' waar je het formulier in moest duwen is aan de hoge kant voor rolstoelers! Ik had er moeite mee aangezien ik vandaag mijn ribben gebroken heb. Mijn man had het anders voor mij er wel in kunnen duwen, maar ik vind wel dat ze daar ook rekening mee mogen houden!

Stembus hoog, met moeite formulier erin gekregen.

Het stembiljet in de stembus doen was moeizaam: te hoog vanuit de rolstoel.

Een goede ervaring is er met een stembureau dat wel beschikt over een lage stembus.

Verder in het stemlokaal was alles top van laag stemhokje tot lage kliko om de stembiljet in te doen .

Scootmobiel

Er zijn een aantal meldingen binnengekomen van mensen die vanuit hun scootmobiel willen stemmen. In een aantal gevallen lukte dat goed.

Er kwam direct iemand aan om de deur voor mij te openen, hoewel me dat op de scootmobiel zelf lukte omdat de dranger en deur niet te zwaar waren. Ik werd ook direct geholpen om met de scoot bij het rode potlood te kunnen komen. Er was ruimte genoeg om te manoeuvreren, dus dit ging prima. Ik gebruikte een hokje met hoge plank, omdat ik de scoot daar precies onder kon rijden.

Ik kon met mijn scootmobiel prima in het stemlokaal komen en had er ook veel ruimte om te manoeuvreren. Er was een verlaagd stemhokje met een stoel waarop ik kon gaan zitten. Ik kon net iets minder goed bij de stembus om mijn biljet erin te doen, maar het lukte me toch heel goed en anders had ik hulp kunnen vragen van de vrijwilliger die erbij zat. Alle en medewerkers waren erg vriendelijk en attent.

Anderen ondervonden belemmeringen om met de scootmobiel het stembureau binnen te gaan of om gebruik te maken van het stemhokje. Een aantal van hen heeft buiten het stemhokje de stem uitgebracht. En één persoon heeft een blanco stem uitgebracht omdat ze niet in het stemhokje paste.

Toegang prima. Echter verlaagde hokje was niet breed genoeg voor scootmobiel, kon niet bij het blad en de ketting a.h. potlood was te kort.

Ik kon met mijn scootmobiel niet naar binnen ivm zeer zware klapdeuren. Zelfs met hulp van mijn kind lukte het maar moeizaam. Daarna moest ik een hoek om waarbij ik meerdere keren moest 'steken' om de bocht te kunnen maken.

Met de scootmobiel moet ik naar binnen door een achteringang, maar die deur stond al wagenwijd open. Bij de tussendeur kreeg ik hulp. Alles staat goed aangegeven met borden. Het was geen probleem dat ik buiten het stemhokje, op het display van mijn scootmobiel, heb gestemd. Er zijn geen hokjes waar een scootmobiel in past. Daar doen ze bij een ander stemlokaal wel heel moeilijk over en daarom wil ik daar niet meer naar toe, ook al is dat veel dichterbij.

Ik ben mindervalide en afhankelijk van een scootmobiel. De drempel was al een obstakel, en stemhok is te hoog! Ik heb moeite met staan, dus ik kon niet stemmen zoals ik wilde. Moest met scootmobiel naast stemhok gaan staan, stembiljet opgevouwen neerleggen op mijn scootmobiel om te kunnen stemmen. Was er zo van streek door, dat ik het biljet weer heb dichtgevouwen en dus blanco in de bus laten gooien, want ik kwam er niet bij.

Voorzieningen

Er zijn enkele ervaringen gemeld over de verlichting in het stemlokaal en stemhokje. Deze meldingen gaan over onvoldoende verlichting, maar ook over een locatie waar de verlichting inmiddels wel goed is.

Goede heldere verlichting in de stemhokjes. Dat had ik in eerdere jaren wel anders meegemaakt.

Met rolstoel: zeer zware toegangsdeur, zat dicht. Anderen hebben hem open en dicht gedaan. Verder was de gehele lokatie (sporthal) veel te donker.

We hebben gestemd in de kantine van sporthal Heuvelland. Het is er goed rolstoeltoegankelijk en er is een laag stemhokje. De verlichting is hier slecht. Ik heb dat vorig jaar ook al aangegeven. Mijn slechtziende moeder kon niet eens zien waar ik was, laat staan waar ze heen moest. In het hokje is iets meer verlichting, maar in combinatie met de slechte verlichting van de ruimte blijft het nog steeds te donker voor slechtzienden. Ik heb uiteindelijk met mijn moeder in het hokje voor haar gestemd.

Stoelen zijn niet overal beschikbaar, ook niet bij het verlaagde stemhokje.

Lange wachtrij. Echter, geen faciliteiten voor mensen die slecht ter been zijn.

Er was geen stoel bij het lage stemloket, er werd niet op mijn roepen gereageerd dus een andere stemmer heeft de aandacht getrokken.

Het stem lokaal erg klein, en geen zit mogelijkheden. Had geluk het was niet druk.

De beschikbaarheid van voorzieningen zoals Tolk op afstand voor mensen met een auditieve beperking en de stemmal voor mensen met een visuele beperking (zie verder ook hoofdstuk 5) worden gewaardeerd. Stembureauleden zijn met het gebruik hiervan soms nog onwennig.

Gemeente doet mee met Tolk op Afstand. Zoals de vorige verkiezingen. Nu was de QR-code nergens te zien. Dus ik vroeg het. Ander stembureau lid zei dat ze het ergens had gezien. Iemand ging zoeken. In een witte multomap zat in een showtasje de QR-code + globale info Tolk op Afstand. Ik zei dat ze dat beter konden ophangen zodat doven niet hoeven te vragen. Het werd vastgeplakt op de tafel.

Parkeren

Er zijn meerdere meldingen over parkeren bij het stembureau. Dat is soms goed geregeld, maar in andere situaties zijn er parkeerplaatsen die in de praktijk niet bruikbaar zijn.

Voor het eerst dit jaar was voor het stemlokaal in Dinteloord een invalidenplek voor auto gemaakt! Daar was ik heel blij mee. Verder was het stemlokaal prima toegankelijk!

De invalide parkeerplaats werd geblokkeerd. Bij de balie heb ik dit gemeld en er werd meteen actie ondernomen.

Stemlokaal zelf goed toegankelijk doordat het in een zaal onderin een seniorenflat was. Dit stemlokaal was ook aangemerkt als toegankelijk. Echter, parkeren in de buurt was bijna niet mogelijk omdat de ingang achter een slagboom ligt en aan de straat voor de slagboom nauwelijks plek en geen gehandicaptenparkeerplaats.

Wel een invalide parkeerplaats maar de afval containers er zo langs zetten dat ik met mijn stoel deze parkeerplaats niet kan gebruiken.

Bereikbaarheid stemlokaal

De bereikbaarheid van het stemlokaal is niet overal even goed. Er zijn meldingen over slechte bereikbaarheid door werkzaamheden, gebrek aan openbaar vervoer en een grote afstand tot een rolstoeltoegankelijk stemlokaal.

Het stemlokaal was goed aangegeven en zeer toegankelijk

Ze waren aan het bouwen rond de sporthal waar je kon stemmen. Er waren grondplaten neergelegd waar je overheen kon rijden met kinderwagen, rollator of scootmobiel, echter met passeren moest je door het zand. En de platen lagen soms met grote openingen boven elkaar (dus te hoge drempels). Dit was wat behelpen en jammer. Ikzelf liep met rollator.

Het stemlokaal was prima in gericht met een stemmal het is alleen slecht toegankelijk met het openbaar vervoer.

In gemeente B. zijn niet alle stemlokalen rolstoeltoegankelijk waardoor ik niet dichtbij huis heb kunnen stemmen.

Het dichtstbijzijnde stemlokaal was 5 min rijden 25 min lopen. Vanuit de zorginstelling waar ik woon werd aangegeven dat er niet gestemd kon worden als de ouders/verwanten niet kwamen helpen met vervoer naar het stemlokaal.

Rustige omgeving

Enkele meldingen gaan over de prikkels in het stemlokaal voor mensen die daarvoor gevoelig zijn. Deze meldingen gaan over drukte, geluid/muziek en over elektromagnetische straling.

Het was hier rustig, dus niet overprikkeld geraakt.

Een erg druk stemlokaal, en weinig begrip voor mensen met VG.

Volgens de waarismijnstemlokaal website was de (...)kerk in S. een prikkelarm stembureau (overigens niet aangegeven als filteroptie. Net als alle andere toegankelijkheidsfilters niet aangevinkt waren). Bij aankomst buiten galmde de kerkklok wat een enorm lawaai maakt, hoe het binnen klinkt weet ik niet maar lijkt me nog harder. Het stemlokaal was namelijk in 1 grote holle ruimte waar alle geluiden galmden. Er stond een mevrouw op flinke afstand haar stembiljet te vouwen, het stemhokje was van ijzer, net als de ketting waar het stempotlood aan vast zat. Al deze geluiden galmden door de ruimte. De route naar buiten was langs de kerkbankjes en kunstwerken(?) over een vloer waar de voetstappen goed hoorbaar waren en het felle daglicht kwam overal naar binnen. Ik was al overprikkeld doordat de kerkklok niet uit was gezet, de rest van de ervaring heeft dit erger gemaakt.

Veel te harde muziek!

Het stemlokaal is vergeven van elektromagnetische straling van draadloze apparatuur. Ik ondervind daar lichamelijke klachten van (ik ben in het bezit van een officiële diagnose-brief van een erkende Nederlandse arts). Ik zou graag in een stralingsarme omgeving willen stemmen, maar die zijn er niet.

5. Het stembiljet

Over het stembiljet zijn 158 meldingen gedaan. 59 meldingen zijn positief, 55 negatief en 44 neutraal.

Te groot stembiljet

Heel veel meldingen gaan over het grote formaat van het stembiljet. Het uitvouwen en opvouwen van dit stembiljet wordt als heel lastig ervaren. Mensen met een beperkte handfunctie, mensen in een rolstoel, maar ook mensen met andere chronische aandoeningen geven aan dat het stembiljet voor hen niet te hanteren is.

Het stembiljet was vreselijk veel te groot en met 1 hand heel moeilijk op te vouwen.

Veel te groot om in het stemhokje te gebruiken. Zeker in de rolstoel.

Ook was het geen doen als rolstoelgebruiker, zo'n groot stembiljet. Ik moest eerst het papier helemaal vouwen, anders kon ik het niet afrekken om het juiste hokje in te kleuren om te stemmen (als je staat kan het biljet naar beneden hangen, maar als je zit is daar geen ruimte voor! Erg onhandig dus). Het zou beter zijn als het biljet breder is (meer kolommen) en minder lang. Een stuk toegankelijker voor rolstoelgebruikers en mensen met korte armen.

Enorm stembiljet. Moeilijk uit te vouwen en op te vouwen met reuma handjes.

Door braces aan mijn armen/handen is het moeilijk om het formulier weer opgevouwen te krijgen.

Drama om met dit veel te grote formulier om te gaan als je een cerebellaire ataxie hebt met tremoren.

Een aantal mensen geeft aan dat ze hulp nodig hebben, alleen vanwege de afmetingen van het stembiljet. Dit leidt tot verlies van zelfstandigheid, verlies van stemgeheim en discussies over het recht om hulp te mogen ontvangen. In een enkel geval is iemand onzeker of het stemmen gelukt is of stemt iemand uiteindelijk maar niet.

Het stembiljet is zo groot dat ik door mijn beperkte armbereik niet zonder hulp kan stemmen, mijn hulp moet het biljet helemaal tot ongeveer A5-formaat opvouwen (een hele uitdaging) zodat ik zelf het bolletje kan inkleuren. Omdat het biljet zo klein moet worden opgevouwen MOET ik mijn hulp vertellen op welke partij en nummerrange ik wil stemmen, dat voelt niet goed want dit gaat in tegen het stemgeheim. Waarom moet ik iemand vertellen op wie ik stem alleen omdat ik een lichamelijke handicap heb?

Het formulier is dusdanig groot dat ik het niet zelfstandig kan openen en past niet op mijn rolstoelblad. Medewerkers zijn correct, maar zelfstandig stemmen was onmogelijk.

Het stemhokje op zich was toegankelijk met mijn rolstoel maar het blad waarop het stemformulier uitgevouwen moest worden te ondiep/smal en ook het stemformulier zelf was voor mij erg lastig uit en weer op te vouwen. Daarbij had ik graag even hulp van mijn moeder gewild, we gaan altijd samen en zij wist op wie ik wilde stemmen. Maar haar hulp mocht niet want dan zou mijn stem ongeldig worden. Nu heb ik zitten etteren om het voor elkaar te krijgen, dit lukte niet en toen maar op de partij gekozen die ik evt. als andere optie had maar niet mijn voorkeur.

Formulier is veel te groot, kreeg het niet goed weer opgevouwen en niet in bak, heb gevraagd of degene ernaast dat wilde doen, die zei ja, ik ga ervan uit dat dat gebeurd is.

Mijn ervaring dit i.v.m. onze verstandelijk beperkte dochter, vanwege de grootte van het stemformulier hielp ik haar en dit mocht dus niet, onzin vind ik dit, van tevoren toch met haar besproken wat zij wil kiezen!!!!

Uitstekend toegankelijk. Alleen die rol behang, stembiljet, is niet de hanteren van mensen met reuma klachten aan de handen. Ik had hulp nodig van mijn partner om het enigszins fatsoenlijk open te vouwen. Daar werd ik bot op aangesproken door een medewerker van het stembureau. Ik dacht dat hij een grapje maakte, maar nee, mijnheer de ambtenaar vond dat mijn partner niet bij mij mocht zijn in het stemhokje. Vervolgens heb ik van het stembiljet een prop gemaakt, hem dat overhandigd en vertrokken. Ongeldige stem dus.

Het stembiljet is niet alleen moeilijk te hanteren, er zijn ook meldingen dat het door de omvang lastig is om het juiste hokje te vinden en in te kleuren.

Het stembiljet is veel te groot en de partij waarop ik wil stemmen niet duidelijk te vinden.

Een erg druk stemlokaal, en weinig begrip voor mensen met VG. Stemformulier veel te veel informatie en veel te groot.

Moeilijk zo'n groot formulier. Lastig weer opvouwen, moeilijk zoeken voor juist vakje.

Het stembiljet is echt veel te groot groter als mijzelf. Heb drie pogingen moeten doen voordat ik er in slaagde hem weer op te vouwen. Opvouwen werd er ook niet makkelijker op door de vele kreukels die het biljet had opgelopen bij mijn poging het juiste vakje wat ik rood wilde kleuren te bereiken.

Over het kleinere stembiljet, dat in een aantal pilot-gemeenten gebruikt wordt, kwam een positieve ervaring binnen. Een kleiner formaat (of andere vormgeving) ziet men als een goed alternatief.

(...) In deze gemeente werd het nieuwe stem-invul-biljet gebruikt. Is gemakkelijker te hanteren dan de grote uit-te-vouwen-flappen papier.

Het biljet is eigenlijk te groot voor iemand in een elektrische rolstoel. Ik ben jaloers op gemeenten waar een proef is met een klein biljet.

Ik weet dat er een proef is met een kleiner stembiljet in een aantal gemeente. Ik hoop echt dat dit kleinere stembiljet ingevoerd gaat worden. Ik wil graag zo zelfstandig mogelijk kunnen stemmen op de kandidaat die ik wil.

Het stemlokaal was goed toegankelijk voor mensen met een beperking. Het stembiljet daarentegen was veel te groot. Het formaat wat we thuis ontvangen hadden was eenvoudiger geweest.

Het formulier vond ik een draak van een ding, alsof je een grote wegenkaart opensloeg en met de grootste moeite weer dicht moest zien te vouwen. Men kan beter overgaan op formaat boekje en meerdere bladzijdes maken, handzamer en ook met je stem onzichtbaar in de klike te doen.

Leesbaarheid

Over de leesbaarheid van het stembiljet kwamen meerdere meldingen binnen. De meldingen gaan over het kleine lettertype en over te weinig contrast (lichtgrijze letters). De loop biedt soms uitkomst.

Veel te kleine letters.

Het stembiljet was te onhandig en had te kleine letters voor mij als slechtziende.

Tekst te klein op stembiljet.

Het stembiljet is veel te groot en te kleine letters. Ik mocht de loop gebruiken, dat scheelt.

De invulhokjes en letters waren vrij klein, zeker de namen van de mensen. Ik wilde graag op een vrouw stemmen, is ook wel gelukt, maar ging moeizaam. Volgende keer neem ik mijn loop mee.

Het stembiljet was in lichtgrijs gedrukt, niet in zwart. Ik kon het zelfs met mijn leesbril niet lezen. Ik moet uiteindelijk om een VERLICHTE loop vragen om de namen te zien en mijn hokje in te vullen.

Stemmal

Over het gebruik van de stemmal zijn meerdere meldingen gedaan. Er is vooral veel waardering voor deze manier om zelfstandig te kunnen stemmen.

Heel blij dat de stemmal en de mogelijkheid om op deze manier te stemmen met mooie geleide lijnen weer mogelijk is gemaakt. Ondanks de hoge kosten maar het betekent zoveel om zelfstandig te kunnen stemmen.

Ik heb zelfstandig gestemd met de stemmal en de medewerkers van het stembureau waren vriendelijk en goed voorbereid.

De mal is in het Gemeentehuis, 15 minuten lopen. De medewerkers van stembureau waren vriendelijk en wisten wat de stemmal was. Ik was om 11.00 uur de eerste die er gebruik van ging maken. De doos met ongevouwen stembiljetten moest nog geopend worden en de stembox nog aangesloten op stroom. Ook een potlood moest nog even gepakt worden maar alles in vriendelijkheid en rust. Heb mijn stem kunnen uitbrengen en kon kiezen om het biljet zelf te vouwen en in bus te doen of het laten doen (zelf gedaan).

Enkele gemeenten doen nog iets extra's om het gebruik van de stemmal mogelijk te maken. Er is een melding over een proefstemlokaal om te oefenen met de stemmal. En enkele gemeenten verzorgen het vervoer vanaf huis naar de locatie waar de stemmal zich bevindt.

Hadden een proef stemlokaal om de stemmal uit te proberen. En later is hij meegelopen.

Ik ben blind en heb met de stemmal gestemd in het stadskantoor van L. Als onderdeel van een pilot ben ik met een auto van de gemeente thuis opgehaald en na afloop teruggebracht. In het stadskantoor ben ik prima begeleid. De audiobox en stemmal hebben mij weer de mogelijkheid geboden om geheel zelfstandig te stemmen met behoud van mijn stemgeheim.

Ik heb maandagmorgen met Care Travel gebeld en afgesproken, dat men mij woensdagmorgen om 9.00 u. vanaf mijn huisadres naar het gemeentehuis te G. zou brengen. De chauffeur bleef wachten tot ik klaar was met stemmen, wat heel prettig is. De regiotaxichauffeur mag niet blijven wachten namelijk. Dankzij deze geboden reismogelijkheid kon ik op het gemeentehuis zelfstandig met behulp van de stemmal mijn stem uitbrengen. (...) Deze mogelijkheid om via dit vervoer naar het stembureau gebracht te kunnen worden was nieuw. Het was heel fijn om na het stemmen en het kopje koffie dat de chauffeur en mij werd aangeboden we weer richting T. konden gaan.

Ook bij het gebruik van de stemmal zijn er meldingen over het formaat van het stembiljet. Iemand meldt dat er veel gedoe was om het grote stembiljet goed in de mal te krijgen. Een ander persoon meldt een goede ervaring met de proef met kleinere stembiljetten in combinatie met de stemmal.

Het stembiljet is zo groot dat het bijna niet goed in de mal te krijgen is. Voor de leden van het stembureau veel gedoe en het lag ook nog verkeerd, waardoor alles gecontroleerd moest worden. Ik zie geen meerwaarde meer in het stemmen met de mal en laat mij voortaan weer gewoon assisteren.

Ik heb een grotendeels positieve ervaring met het stemmen deze verkiezingen. Ik heb een visuele beperking en in mijn gemeente was een stemlokaal met een stemmal, waardoor ik zelfstandig mijn stem kon uitbrengen. In mijn gemeente werd een test gedaan met kleine stembiljetten (daarom was er in ieder geval in 1 lokaal een stemmal aanwezig, die hoort bij de test volgens mij, zoiets hoorde ik tenminste). Ik ben voor een kleiner stembiljet, ik vind het overzichtelijker en het opvouwen is veel makkelijker!

Daarnaast is het met deze stembiljetten makkelijker voor meer gemeentes om meer stemmallen aan te schaffen, omdat de mal hetzelfde kan blijven. Dit spaart geld en hopelijk kunnen er zo in meer stembureaus stemmallen gelegd worden, zodat op meer plekken blinden en slechtzienden zelf kunnen stemmen.

6. Hulp en informatie door leden van het stembureau

Er zijn 94 ervaringen gemeld met hulp en informatie door leden van het stembureau. Het merendeel (61) daarvan is positief, 20 zijn negatief en 13 zijn neutraal.

Bejegening en hulp

Er zijn veel positieve meldingen over de hulpvaardigheid en vriendelijkheid van de leden van het stembureau.

Het is altijd gezellig, er staat wat lekkers op tafel, goede ontvangst altijd druk.

Vriendelijke hulpvaardige mensen.

Uitstekend geregeld allemaal en vriendelijke mensen die behulpzaam zijn vanochtend in het stembureau Provinciehuis.

De mensen zijn erg aardig, toen er voor mij teveel herrie was om iets te kunnen verstaan, is het gewoon herhaald zonder gezucht of iets dergelijks.

Enkele mensen hadden een minder goede ervaring. Zij hadden graag meer hulp aangeboden gekregen en misten betrokkenheid.

De mensen van het stembureau vonden het merkwaardig toen ik vroeg wat ik moest doen. Eerst id kaart of stempas. Ik zat in mijn scootmobiel en niemand vraagt of ze ergens bij kunnen helpen, hierdoor mis je betrokkenheid.

Zoals gebruikelijk was er geen hokje voor mensen die een rolstoel of scootmobiel hebben en ik moest weer zelf vragen om de plank te verlagen. De ander zei dat haar collega zou helpen met het formulier ontvouwen. In haar haast liet ze het rode potlood achter het stemhokje vallen, toen ze de plank verlaagde. Ik kon haar nog net terugroepen om het potlood te pakken. Om hulp vragen bij het openvouwen van het formulier kon niet, want ze was al weg. Uit zichzelf vroeg ze dat niet. Het formulier is te onhandig. Ook al is het niet te zien, heb ik onzichtbare beperkingen aan handen en armen. Iedere keer het zelfde liedje. Nu merkte ik echt dat ik een "lastige" stemmer was, in hun nonverbale houding.

Hulp in het stemhokje

Er zijn meerdere meldingen gedaan van mensen die hulp nodig hebben in het stemhokje. De ervaringen lopen sterk uiteen. Een aantal mensen krijgt hulp van een stembureau lid of van familie en is daar blij mee.

De algemene ervaring is goed. Er was weer een stemmal aanwezig. De ontvangst verliep echter wat rommelig. Het leek alsof er een beetje paniek was dat ze iemand moesten bellen omdat er iemand was die hier gebruik van wilde maken. Gelukkig heeft de mevrouw die werd opgeroepen mij prima geholpen en heb ik zelfstandig kunnen stemmen met de stemmal.

Ik ben analfabeet en dit keer geholpen! Ik had de cijfers getekend op wie ik wilde stemmen. Ik heb het laten nakijken of ik de goede had aangekruist. Dat was zo.

Onze zoon van 42 jr is verstandelijk gehandicapt en kan niet lezen. Aanvankelijk doet men moeilijk dat mijn vrouw meeding in stembokje maar doorzetten helpt en mochten ze beiden in het stembokje.

Er zijn ook meldingen van mensen aan wie de hulp niet wordt toegestaan. Of bij wie discussie ontstaat over het meenemen van een naaste in het stembokje. Door het gebrek aan steun ervaren mensen gevoelens van machteloosheid, spanning en verdriet.

Met mijn visuele beperking was het bijzonder vervelend om te stemmen. Ik loop met een rollator waar duidelijk op wordt aangegeven dat ik slechtziend ben. Ik kon stemmen in het gebouw waar ik woon, dus met id en stembiljet en mijn buurvrouw als begeleider op weg naar de mensen achter de tafels. Daar gaf ik meteen aan dat ik een begeleider mee had om mij te helpen met het rondje kleuren. Ik kreeg meteen te horen dat dit niet mocht. Wij mochten niet met 2 personen in het stembokje. Waarop ik meteen zei dan stem ik niet. Op datzelfde moment riep iemand anders achter de tafel dat het wel mocht maar ik moest wel uitleggen waarom ik hulp nodig had. Vervolgens wees zij mij op de veel te kleine loop. Waarop ik zei daar niets aan te hebben en dat ik toch echt hulp nodig had in het veel te donkere stembokje. Uiteindelijk mocht het en kon er gestemd worden. Dit vervelende voorval heeft heel veel met mij gedaan, dat ik er nu nog na een week last van heb.

Ik mocht niet met mijn moeder samen in één hokje om te stemmen en dat vond ik raar. Waarom mag dat niet? Mijn moeder heeft voor mij gestemd, dan mag ik er toch bij staan?

Ik heb autisme en verwerkt de informatie anders. Aangezien alles niet in Jip en Janneke is... Er mag niemand mee in het stembokje om even te helpen met het formulier uitvouwen, invouwen dat lukt motorisch niet omdat ik daar ook een handicap mee heb. Van het stembureau helpt niemand. Er zijn ook teveel prikkels bij het stemmen.

Vanwege mijn ernstige visuele beperking stem ik, sinds mijn partner twee jaar geleden is overleden altijd samen met mijn jongste broer. Dit keer werden wij bij een van de stembureaus in het dorp geweigerd, althans wij mochten niet samen het stembokje in waarbij mijn broer mij dan wilde helpen om het juiste hokje in te kleuren. Er werd door een van de leden van het stembureau gezegd dat ik zelfstandig het stembureau in was gelopen en dan kon ik ook wel zelfstandig het hokje invullen!! (...) Vervolgens ontstond er een discussie en vonden ze dat ik uiteindelijk dan maar de volmacht moest invullen. Dezelfde dame die ook vond dat ik niet samen met mijn broer in het stembokje mocht gaf toen ook aan dat ik de volmacht buiten het stemlokaal moest invullen. Ik zou trouwens niet weten waar ik dat had moeten doen. En daar komt bij dat ik het gewoon zelf niet kon invullen! Uiteindelijk werd mijn

broer boos en die heeft gewoon het formulier gepakt, ofwel het stembiljet de machtiging ingevuld en mij aangewezen waar ik moest tekenen en uiteindelijk was ze bereid om mij het stemformulier te geven.

Mijn vader heeft Alzheimer. Daarom ging mijn moeder met hem mee om te stemmen. Hij volgt de politiek nog en heeft zijn hele leven gestemd. Hij wil daarom ook graag stemmen. Bij het stemlokaal mocht mijn moeder hem niet helpen (het opvouwen van het stembiljet is lastig voor hem). Maar er werd ook niet aangeboden dat een medewerker van het stembureau hem ging helpen. Er was 0,0 medeleven of compassie. Niemand die ze wilde helpen. En mijn moeder mocht mijn vader dus ook niet helpen. Resultaat: ze zijn boos, verdrietig en teleurgesteld weg gegaan, zonder te stemmen. Dit kan toch niet de bedoeling zijn?

Mijn dochter is meervoudig beperkt. Kan geen potlood vasthouden. Communiceert met een spraakcomputer. We hebben vooraf uitgebreid gesproken over wat stemmen is, waarom we dat doen. Filmpjes over stemmen bekeken. Politieke partijen bekeken op Steffie. Die tekst was te moeilijk. Daar een simpele samenvatting van gemaakt. Veel erover gesproken en toen kon zij zelf op de spraakcomputer haar keuze maken. Toen we op het stembureau kwamen begon de voorzitter aldaar heel moeilijk te doen. Dat ze geen hulp mocht krijgen van mij om het potlood vast te houden. Dat ze het zelf aan moest wijzen. De man ging met ons mee het hokje in. Op de spraakcomputer wees ze met de oogbesturing haar keuze aan. Ondanks de enorme drukte en veel prikkels (het was in de hal van een theater). De man zei meerdere keren dat hij erg veel moeite had met de hele gang van zaken. Dat ik haar niet mocht beïnvloeden. En ga zo maar door. Hoe moet dit voor mijn dochter zijn geweest... ze was van te voren zo trots dat ze echt kiezen. Ondanks haar verstandelijke beperking. Ze wist heel goed waar ze voor koos. Gelukkig hield ik voet bij stuk en heeft ze gestemd. Maar ik kon wel huilen. Wat een spanning en een stress. AFSCHUWELIJK!

Verwarring over regels

Naast discussie over regels blijkt uit meldingen ook dat er soms verwarring is over de regels en procedures. Stembureauleden zijn niet altijd op de hoogte van de regels. En ook mensen met een beperking zelf zijn niet altijd bekend met de regels voor hulp in het stemhokje.

Ik heb hoge dwarslaesie en daarom de aantekening op mijn ID "niet in staat tot tekenen". Een vriendin ging voor mij stemmen. Op de website van de rijksoverheid (www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/vraag-en-antwoord/iemand-machtigen-om-te-stemmen-bij-verkiezingen) staat dat een handtekening op de stempas e.d. niet nodig is. Op het stembureau had niemand ervaring en/of kennis hiervan. Na uitleg van mijn vriendin "geloofden" ze haar (wat op zich ook al vreemd is). Maar men maakte hierover wel een aantekening. Mijn stem is uitgebracht maar vraag niet hoe.

Mijn man wilde mij assisteren met stemmen. Er sprong echter meteen een dame van het stembureau voor ons en zei dat ze me zou helpen. Ik zei dat mijn man dat deed. Dat mocht niet, was haar reactie. Ik: pardon, dat doen we al 30 jaar op deze manier. Kennelijk was het overtuigend genoeg want aanvankelijk wilde ze het navragen.

Gelukkig mocht mijn betrouwbare doofblindenbegeleider mee in het stemhokje, anders was het niet gelukt. Maar of dit legaal is vraag ik me af???

Ik kan niet zelfstandig lopen en staan en heb daarom mijn 13 jarige dochter meegenomen om mij te helpen. Helaas werden we tijdens het stemmen gestoord. Dit was niet de bedoeling, aldus de stembureau medewerker. Ik gaf aan dat ik haar nodig had. De oplossing van de medewerker was dat mijn dochter tijdens het stemmen het stemhokje moest verlaten en mij daarna weer kon ophalen. Ik kan nergens vinden wat de regels hierover precies zijn. Ik vond het vervelend dat ik gestoord werd tijdens het stemmen. Ik had het hokje al ingekleurd, het stemformulier hoefde enkel nog opgevouwen te worden.

7. Informatie van de gemeente over de verkiezingen

44 mensen hebben aangekruist dat hun ervaring (onder andere) gaat over de informatie van de gemeente over de verkiezingen. Het gaat om 29 positieve ervaringen, 6 neutrale en 9 negatieve ervaringen.

Informatie over het stemproces

Enkele meldingen gaan over de informatie van de gemeente over het stemmen zelf. Daarover zijn een aantal melders tevreden.

Stemlokaal was prima Informatie gemeente was goed.

Maar de kieslijst blijkt niet altijd beschikbaar voor mensen met een visuele beperking. Ook zijn er meldingen over een te klein lettertype en informatie in moeilijke taal.

Vooraf wilde ik op de website (leiden.nl/verkiezingen) alvast mij verdiepen in de kieslijst. Leiden linkte naar een externe website die niet goed toegankelijk was met mijn voorleessoftware. Dit was het enige negatieve punt dat ik heb ervaren. Verder was het fantastisch!

Ik kreeg de kieslijst altijd in braille op mijn verzoek, maar de gemeente geeft aan dat ze hem niet meer laten opzetten. Gemeente wilde mij de kieslijst niet opsturen.

De informatiekraant is klein geletterd en stembureaus voor rolstoelers zijn beperkt.

Op het stembiljet wordt alleen verwezen naar de website van de gemeente voor informatie over andere stembureaus. Op de kieslijst wordt voor meer informatie verwezen naar de website van de gemeente en een telefoonnummer. Ook wordt verwezen naar www.kiesraad.nl. Op beide websites is informatie voor mensen die moeite hebben de informatie te begrijpen lastig te vinden. Naar mijn mening zou dit verder bovenaan moeten staan, voor mensen al afgehaakt zijn. Ik moet wel zeggen dat de website www.westbetuwe.nl veel eenvoudige taal gebruikt. Op kiesraad.nl vindt je niet zo snel iets. Het begint over toolkits met daaronder kopjes met best lastige woorden.

Informatie over toegankelijkheid van stemlokalen

Een aantal deelnemers aan de enquête meldt een positieve ervaring met (soms uitgebreide) informatie over toegankelijkheid van stemlokalen.

Via de weekkrant de Gelderse Post heeft de gemeente Oude IJsselstreek informatie gegeven over het stemmen en de geboden mogelijkheden voor mensen met een visuele, auditieve e.a. beperkingen. Voor de mensen met een visuele beperking was een stemmal op het gemeentehuis aanwezig. voor

de mensen met een auditieve beperking was de mogelijkheid aanwezig om van een doventolk gebruik te maken. Voor rolstoelers werd de mogelijkheid aangeboden om door Travel Care naar het stembureau gebracht te worden.

Ook via andere kanalen ontvangt men de informatie, bijvoorbeeld via Facebook of via de eigen belangenvereniging.

Via oogvereniging wist ik dat Velsen wederom de stemmal had. Deze info is ook via Facebook gemeld maar dat moet je dan natuurlijk wel gebruiken.

Er zijn ook een aantal ervaringen gemeld waarbij de informatie over de toegankelijkheid niet bleek te kloppen of moeilijk te vinden was.

Het stemlokaal was niet rolstoel toegankelijk terwijl op het formulier dit wel aangegeven stond. De gemeente stuurde me zojuist een mail dat op hun website deze locatie ook als niet rolstoel toegankelijk aangemerkt staat. Maar ja als je een formulier krijgt ga je dit toch niet in twijfel trekken. Maar deze locatie was echt niet te doen.

De informatie vanuit de gemeente over waar je toegankelijk kunt stemmen is te vinden maar daar moet je wel moeite voor doen.

Maar geen oprijplaat, maar drempel. Binnen ook drempels en heel smal met de rolstoel. Stond nergens aangegeven dat deze locatie niet rolstoeltoegankelijk was.

Op waarismijnstemlokaal wekt de suggestie dat het een goede inventarisatie heeft gedaan, maar mijn gemeente heeft geen info geleverd. De site van mijn gemeente heeft zelf info gepubliceerd maar daaruit maak ik op dat de twee stemlokalen die fysiek haalbaar zouden zijn vanwege de afstand, beide in het dagelijks gebruik rolstoeltoegankelijk zijn, maar in de legenda voor deze verkiezingen als niet rolstoel toegankelijk staan gemarkeerd.

8. Informatie van politieke partijen over hun partijprogramma's

Bij 18 meldingen is aangekruist dat deze (ook) over de informatie van politieke partijen over hun partijprogramma's. Daarvan zijn er 13 positief, 3 negatief en 2 neutraal. Slechts 5 mensen hebben bij de open vraag hun ervaring over de informatie van politieke partijen toegelicht.

Hoeveelheid informatie

Eén deelnemer meldt alleen maar van twee partijen informatie ontvangen te hebben, een ander vond de aandacht (in talkshows) juist teveel.

Van de politieke partijen hebben wij alleen iets van BBB en Forum van Democratie ontvangen en verder van niemand.

Ik ben bovengemiddeld geïnteresseerd in politiek, maar de hoeveelheid talkshow met politici deed nog bij gegeven moment de tv uitzetten.

Toegankelijkheid van de informatie

Drie meldingen gaan over de toegankelijkheid van de informatie. Bij PDF-teksten is het lastig om zelf de leesbaarheid te vergroten. Ook is de informatie niet altijd in begrijpelijke taal geschreven.

Oordeel informatie van de politieke partijen is vaak te moeilijk om te kunnen begrijpen. Zou in begrijpelijker taal kunnen.

Ik vond het vervelend dat veel partijen hun programma alleen als (nederlandstalige) PDF beschikbaar stelde. Dat maakt het voor mij moeilijker om vanaf mijn telefoon te lezen, omdat ik de tekst niet kan vergroten zonder elke zin mee te moeten scrollen. Ook andere aanpassingen, zoals een beter leesbaar lettertype of contrast, is daardoor lastiger.

Omdat ik ergens las dat de partijprogramma's niet aan de toegankelijkheidseisen voldeden ben ik niet eens begonnen er een te lezen.

9. Volmacht en niet stemmen

Niet gestemd

Er zijn meerdere meldingen gedaan door mensen die niet hebben kunnen stemmen door hun handicap en leefsituatie. Als oplossing noemen zij online via DigiD stemmen.

Door kindermishandeling heb ik geen contact met ouders/familie. Hierdoor heb ik ook een chronisch ziekten ontwikkeld. Begeleiding mag geen machtiging en daarom kan ik niet stemmen terwijl ik dat wel heel belangrijk vind. Ben te ziek/uitgeput en psychisch kwetsbaar om ook bijvoorbeeld in de auto mee te gaan, ook te weinig mensen kunnen mee in hulpverlening.

Door straat angst kon ik niet gaan stemmen. Hoop dat bv on line stemmen mogelijkheid wordt in de toekomst.

Ik ben huisgebonden door ernstige langdurige ziekte en kan wel iemand machtigen maar heb daarmee geen privacy over op wat ik stem en moet er maar op vertrouwen dat diegene mijn wens honoreert. Dit is in 2025 niet meer wenselijk. Ik wil via digid zelf kunnen stemmen.

Waarom niet heel simpel thuis stemmen via DigiD !!!???

Volmacht

Over het stemmen via een volmacht kwamen uiteenlopende ervaringen binnen. Een aantal mensen heeft naar tevredenheid van deze mogelijkheid gebruikgemaakt.

I.v.m. ziekte heb ik iemand gemachtigd om voor mij te stemmen. Fijn dat dat kan.

Ik heb als ouder namens mijn zwaar beperkte volwassen zoon met vg7 indicatie gestemd zo dat zijn stem niet verloren zou gaan.

Om ook namens mijn zwaar beperkte te zoon voor hem te stemmen zo dat zijn stem niet verloren gaat, heb ik kopie uittreksel van curatorschap akkoord door de rechtbank meegenomen.

Bij anderen lukt het niet (of bijna niet) om gebruik te maken van het stemmen via een volmacht. Zij kunnen de volmacht niet ondertekenen of de schriftelijke volmacht raakt zoek en kan niet vervangen worden.

Gemeente A. gebeld wat ik met de stempas van mij dochter kan doen, Hoe ik voor haar als curator kan stemmen. Antwoord: kan niet gooi de stempas meer in de shredder.

Ik kan volmacht niet ondertekenen.

Doordat ik chronisch ziek ben en bed gebonden ben had ik op 3 oktober al iemand voor mij schriftelijk gevolmacht. (...) Een week voor de verkiezing was de schriftelijke volmacht stempas nog steeds niet aan gekomen bij de persoon die ik had gevolmachtigd. Ik nam contact op met de gemeente. Die vertelde me dat mijn eigen stempas ongeldig is, een schriftelijke volmacht niet intrekbaar is en ze geen nieuwe schriftelijke volmacht-stempas mogen sturen. Bij een gewone stempas mogen ze wel een nieuwe sturen, maar nu niet. Ze konden niks voor mij betekenen. Een kwestie van dikke pech. Schriftelijk volmacht stemmen is voor veel chronisch zieken de enige manier om een stem te kunnen uitbrengen en het mag dan toch niet zo zijn dat wij ook letterlijk zo ons stemrecht kwijt kunnen raken als er iets mis gaat? 1 dag voor de verkiezingen kwam gelukkig toch nog de stempas binnen. Voor mij had het op het nippertje nog een goed einde en ik mocht mijn stemrecht gebruiken.